

Sygn. akt II CSK 754/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 grudnia 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący)

SSN Bogumiła Ustjanicz

SSN Karol Weitz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa M. M.
przeciwko Federacji Niezależnych Samorządnych Związków Zawodowych (...) w Ł.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 20 grudnia 2018 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej
od wyroku Sądu Okręgowego w Ł.
z dnia 14 lipca 2017 r., sygn. akt III Ca (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Okręgowemu w Ł. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powód M. M. pozwem z dnia 6 sierpnia 2015 r. pierwotnie wystąpił przeciwko pozwanej Federacji Niezależnych Samorządnych Związków Zawodowych (...) z siedzibą w Ł. (dalej jako: „Federacja”) z żądaniem pozbawienia

wykonalności tytułu wykonawczego w postaci wyroku wydanego przez Sąd Rejonowy w Ł. z dnia 30 czerwca 2010 r. sygn. akt III K (...), zaopatrzonego w klauzulę wykonalności w dniu 7 lipca 2015 r. Twierdził, że w całości zaspokoił wierzytelność stwierdzoną tym tytułem.

W toku sprawy pismem z dnia 1 grudnia 2015 r. powód rozszerzył powództwo w ten sposób, że zażądał zapłaty przez Federację na swoją rzecz kwoty 56 844,94 zł. W tym zakresie żądanie to zostało wydzielone i przekazane do rozpoznania w odrębnym postępowaniu. W piśmie z dnia 16 lutego 2017 r. sprecyzował to żądanie w ten sposób, że obok kwoty głównej wniósł o zasądzenie odsetek ustawowych za okres od dnia 1 grudnia 2015 r. do dnia 31 grudnia 2016 r. i odsetek ustawowych za opóźnienie za okres do dnia 1 stycznia do dnia zapłaty.

Wyrokiem z dnia 13 marca 2017 r. Sąd Rejonowy w Ł. zasądził na rzecz powoda od pozwanej kwotę 56 844,94 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 23 grudnia 2015 r. do dnia zapłaty.

Sąd ustalił, że powód w okresie od 2008 r. do czerwca 2015 r. pozostawał pracownikiem Federacji, przy czym w okresie od października 2013 r. do czerwca 2015 r. był wiceprzewodniczącym prezydium rady krajowej Federacji. W latach 2008-2010 powód jako pracownik Federacji zajmował się doradztwem w sprawach dotyczących projektów finansowanych przez Unię Europejską.

We wrześniu 2007 r. P. K. w porozumieniu z powodem zarejestrował działalność gospodarczą pod nazwą „H.”, ale faktycznie nigdy tej działalności nie prowadził, w tym nie realizował żadnych szkoleń na rzecz Federacji. Rejestracja działalności pod firmą „H.” nastąpiła z inicjatywy powoda tylko po to, aby firmować nią wykonywanie przez pozwaną szkoleń w ramach realizacji projektu ze środków Unii Europejskiej o nazwie „E.” w należącym do Federacji ośrodku „P.” w Ł. Zasady udzielania dotacji ze środków unijnych na ten cel były takie, że Federacja w razie zorganizowania szkoleń we własnym zakresie dostałaby dotację w kwocie 56 844,94 zł, natomiast w razie zlecenia szkoleń podmiotowi zewnętrznemu uzyskałaby dotację w kwocie 118 048,89 zł. Między P. K. a Federacją nie została zawarta żadna umowa dotycząca szkoleń, ale Federacja otrzymała faktury VAT za szkolenia, które miała zorganizować firma „H.” na łączną kwotę netto 118 048,89 zł.

W okresie od września do grudnia 2007 r. w ośrodku „P.”, którego kierownikiem był wtedy ojciec powoda M. M., zostały przeprowadzone przez Federację szkolenia w ramach programu Unii Europejskiej „E.”, za co Federacja otrzymała dotację unijną. Równowartość tej dotacji w kwocie 118 048,89 zł została wypłacona w kasie Federacji powodowi, który w omawianym okresie miał pełnomocnictwo Federacji do dokonywania czynności w ramach szkolenia objętego programem „E.”. P. K. nie otrzymał żadnych kwot od Federacji za realizację wskazanych szkoleń i nie dokonywał również żadnych wpłat na rzecz Federacji.

Wszystkie faktury wystawione dla Federacji przez P. K. dotyczyły szkoleń w ramach programu „E.” i w polu podpisu wystawcy opatrzone je podpisem o treści „K.”. Kwota netto 118 048,89 zł wynikająca z tych faktur została wypłacona powodowi, chociaż pokwitowania podpisał P. K.

W okresie od 8 stycznia 2009 r. do 19 maja 2009 r. do kasy Federacji zostały wpłacone i zaksięgowane wpłaty gotówkowe w łącznej kwocie 56 844,94 zł. Były to środki pieniężne przyjęte do kasy Federacji przez M. M., a pochodzące od powoda. Środków tych nie wpłacał P. K. i nie pochodziły one od niego, jednak w dokumentach dowodów wpłaty jako wpłacającego M. M. wpisał P. K., a jako tytuł wpłaty wpisał formułę „zapłata za ugodę”.

Pierwotnie Federacja zaksięgowała wskazane wpłaty na kwotę 56 844,94 zł jako dotyczące jej rozliczeń z powodem. Po odwołaniu powoda z funkcji członka prezydium Federacji, tj. po czerwcu 2015 r., kwota ta zaksięgowana została przez federację jako zapłata dokonana przez „firmę H.” za usługi hotelowe w ośrodku „P.”. W dniu 7 maja 2010 r. powód jako Dłużnik i Federacja jako Wierzyciel zawarli „Ugodę pozasądową”, w której znalazło się oświadczenie, że „wierzytelność ustalona w toku sprawy sygn. akt Ds. (...) dotycząca faktu zwrotu środków w wysokości 118 048,89 zł (...) została uregulowana w wysokości 56 844,94 zł (...) pozostałą kwotę w wysokości 61 203,95 zł Dłużnik zobowiązuje się uregulować w sześćdziesięciu i jednej płatnościach ratałnych (...)”.

Wyrokiem Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 30 czerwca 2010 r., w sprawie o sygn. akt III K (...), M. M. został uznany winnym popełnienia przestępstwa polegającego na tym, że w okresie od 1 września 2007 r. do 11 grudnia 2007 r.

działając ze z góry powziętym zamiarem i w celu osiągnięcia korzyści majątkowej oraz wprowadzając w błąd Federację doprowadził ją do niekorzystnego rozporządzenia mieniem przekazanym jej do dyspozycji w kwocie 118 048,89 zł – w ten sposób, że w celu rozliczenia szkoleń zorganizowanych zgodnie z umową między „przedsiębiorstwem H.” a Federacją przedłożył nierzetelne faktury VAT nieodzwierciedlające rzeczywistych zdarzeń gospodarczych. W pkt 3 tego wyroku zobowiązano M. M. do naprawienia szkody w całości w terminie 3 lat od uprawomocnienia się wyroku przez zapłatę na rzecz Federacji kwoty 118 048,89 zł. Wyrok z dnia 30 czerwca 2010 r. uprawomocnił się w dniu 8 lipca 2010 r. W dniu 7 lipca 2015 r. zaopatrzonego go – w zakresie pkt 3 – w klauzulę wykonalności.

Wyrokiem Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 13 kwietnia 2010 r., w sprawie o sygn. akt III K (...), P. K. został uznany za winnego popełnienia w szczególności przestępstwa polegającego na tym, że w celu osiągnięcia korzyści majątkowej przez M. M. udzielił mu pomocy do popełnienia przestępstwa opisanego w wyroku z dnia 30 czerwca 2010 r. w sprawie III K (...), w ten sposób, że za namową M. M. zarejestrował na własne nazwisko działalność gospodarczą pod nazwą „H.” nie mając zamiaru jej prowadzenia. Wyrok z dnia 13 kwietnia 2010 r. uprawomocnił się w dniu 21 kwietnia 2010 r.

W okresie od października 2010 r. do października 2012 r. powód uiszczył na rzecz Federacji łącznie kwotę 61 203,95 zł tytułem zapłaty należności stwierdzonej wyrokiem karnym z dnia 30 czerwca 2010 r. W dniu 21 marca 2011 r. A. K., zatrudniona wtedy jako główna księgowa Federacji, podpisała dokument, w którym saldo należności Federacji przysługującej jej od powoda określono na kwotę 30 000,02 zł.

W dniu 19 października 2012 r. Z. K. jako przewodniczący prezydium Federacji podpisał dokument, w którym oświadczył, że zobowiązania powoda wobec Federacji „wynikające z sygn. akt III K (...) oraz z ugody sądowej zawartej pomiędzy Panem M. a Federacją NSZZ (...) w przedmiotowej sprawie zostały uregulowane”. Pismo to złożono do akt sprawy III K (...). Następnie na podstawie tytułu wykonawczego w postaci zaopatrzonego w klauzulę wykonalności wyroku z dnia 30 czerwca 2010 r. na wniosek Federacji komornik sądowy wszczął przeciwko

powodowi egzekucję obowiązku zapłaty kwoty 56 844,94 zł i w dniu 22 lipca 2015 r. dokonał zajęcia rachunku bankowego. W toku postępowania egzekucyjnego o sygn. akt Km (...) powód wpłacił komornikowi w dniu 6 sierpnia 2015 r. sumę 67 093,73 zł obejmującą kwotę będącą przedmiotem egzekucji, tj. kwotę 56 844,94 zł, oraz koszty egzekucyjne. Kwotę tę komornik przekazał federacji.

W ocenie Sądu powództwo było uzasadnione co do kwoty 56 844,94 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 23 grudnia 2015 r. do dnia zapłaty. Na datę wydawania wyroku w sprawie karnej, tj. wyroku z dnia 30 czerwca 2010 r., do zapłaty przez powoda na rzecz Federacji z tytułu odszkodowania pozostawała kwota 61 203,95 zł, którą powód zapłacił Federacji do końca października 2012 r. Sprawilo to, że wierzytelność Federacji wobec powoda o naprawienie szkody powstałej w 2007 r. wygasła w całości. W dniu złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji kwoty 56 844,94 zł na podstawie wyroku z dnia 30 czerwca 2010 r. zaopatrzonego w klauzulę wykonalności nie istniał więc już obowiązek zapłaty tej kwoty przez powoda na rzecz Federacji, o czym Federacja wiedziała lub przy dołożeniu minimalnej tylko staranności powinna była wiedzieć. W takiej sytuacji spowodowanie przez Federację wszczęcia przeciwko powodowi egzekucji nienależnej już Federacji kwoty i potem jej uzyskanie w wyniku postępowania egzekucyjnego od powoda stanowiło zawinione wyrządzenie powodowi szkody majątkowej w rozumieniu art. 415 i art. 416 k.c. Szkoda ta musi zostać naprawiona przez zapłatę na rzecz powoda równowartości kwoty 56 844,94 zł, co przesądzała o zasadności powództwa.

Apelację od wyroku z dnia 13 marca 2017 r. wniosła Federacja. Wyrokiem z dnia 14 lipca 2017 r. Sąd Okręgowy w Ł. oddalił tę apelację.

Sąd Okręgowy w całości podzielił ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Rejonowy. Odrzucił zarzuty naruszenia art. 236 w związku z art. 328 § 2 oraz art. 233 § 1 w związku z art. 328 § 2 k.p.c. przyjmując, że Sąd Rejonowy wskazał dowody, na których oparł ustalenia faktyczne, a dokonując oceny dowodów wskazał, dlaczego niektóre z nich pominął, oraz podał przyczyny, dla których niektórym z nich odmówił wiary.

W ocenie Sądu Okręgowego nie doszło do naruszenia art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., który w brzmieniu obowiązującym do dnia 8 września 2016 r. (powództwo w sprawie wytoczono przed tą datą) stanowił, że podstawą powództwa opozycyjnego mógł być zarzut spełnienia świadczenia, jeżeli zarzut ten nie był przedmiotem rozpoznania w sprawie. Tymczasem w toku postępowania karnego w sprawie III K (...) powód nie podniósł zarzutu częściowego naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem, którego dopuścił się na szkodę Federacji. Wobec tego, w stanie prawnym sprzed dnia 6 września 2016 r., nie była wyłączona możliwość powoływania się przez dłużnika na wykonanie zobowiązania przed powstaniem tytułu egzekucyjnego w sytuacji, w której zarzut spełnienia świadczenia nie był podniesiony w postępowaniu karnym.

Sąd uznał też, że nie doszło do naruszenia art. 11 k.p.c., gdyż w świetle tego przepisu wiążące są tylko takie ustalenia wyroku karnego skazującego, które dotyczą faktu popełnienia przestępstwa. Nie są wiążące w postępowaniu cywilnym wszystkie ustalenia, których dokonał sąd w wyroku karnym. W postępowaniu cywilnym możliwe jest dokonywanie dodatkowych ustaleń, ważnych z punktu widzenia przesłanek odpowiedzialności cywilnej, które nie były istotne dla stwierdzenia istnienia znamion przestępstwa i podstaw odpowiedzialności karnej. W przypadku przestępstwa fałszu materialnego (art. 286 k.k.) oraz przestępstwa oszustwa (art. 270 k.k.) wysokość szkody nie stanowi ustawowego znamiona przestępstwa i w związku z tym nie jest podstawą odpowiedzialności karnej. Brak więc podstaw do twierdzenia, że Sąd Rejonowy był związany ustaleniami prawomocnego wyroku karnego z dnia 30 czerwca 2010 r. w zakresie wysokości szkody, która podlegała naprawieniu przez powoda.

Według Sądu niezasadne są także podniesione w apelacji zarzuty naruszenia art. 356 § 1 i art. 415 k.c. Powód w 2007 r. wyrządził Federacji szkodę w wysokości 118 048,94 zł, do której naprawienia został zobowiązany w wyroku z dnia 30 czerwca 2010 r. Federacja przyznała, że przed wydaniem tego wyroku otrzymała od kwotę 56 844,94 zł od ojca powoda, jednak twierdziła, że była to kwota pochodząca od osoby prowadzącej działalność gospodarczą pod firmą „H.”. Ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego wynika jednak, że P. K.

pomógł powodowi wyrządzić szkodę Federacji, w związku z czym w świetle art. 441 k.c. był z powodem solidarnie odpowiedzialny za jej naprawienie.

Z materiału dowodowego wynika, że przed wydaniem wyroku z dnia 30 czerwca 2010 r., tj. w 2009 r., Federacja otrzymała i zaksięgowwała wpłaty w kwocie 56 844,94 zł. Wpłata ta skutkowała – w świetle art. 356 k.c. – wygaśnięciem w tym zakresie ciążącego na powodzie obowiązku zapłaty odszkodowania na rzecz Federacji. Do 2015 r. Federacja uznawała, że tak właśnie należało traktować skutek uiszczenia kwoty 56 844,94 zł. Dokonana przez nią w 2015 r. zmiana stanowiska w tym zakresie nie ma racjonalnego uzasadnienia.

Sąd Okręgowy zgodził się z Sądem Rejonowym, że w chwili wydania wyroku z dnia 30 czerwca 2010 r., którym nałożono na powoda obowiązek naprawienia szkody, do zapłaty przez powoda na rzecz Federacji z tytułu odszkodowania pozostała kwota 61 203,95 zł, którą powód zapłacił pozwanej do końca października 2012 r. Skutkowało to całkowitym wygaśnięciem wierzytelności Federacji z tytułu naprawienia szkody wyrządzonej jej przez powoda w 2007 r. W dniu wystąpienia o nadanie klauzuli wykonalności wyrokowi z dnia 30 czerwca 2010 r. i następnie w dniu złożenia wniosku o wszczęcie na jego podstawie egzekucji realizacji obowiązku zapłaty kwoty 56 844,94 zł przeciwko powodowi obowiązek ten już nie istniał, o czym Federacja wiedziała lub przy dołożeniu chociażby minimalnej tylko staranności winna wiedzieć. Spowodowanie przez Federację wszczęcia przeciwko powodowi egzekucji nienależnej już Federacji kwoty i następnie jej uzyskanie w wyniku postępowania egzekucyjnego od powoda stanowiło zawinione wyrządzenie mu szkody majątkowej w rozumieniu art. 415 i art. 416 k.c., która powinna podlegać naprawieniu w drodze odpowiedniej zapłaty na rzecz powoda.

Skargę kasacyjną od wyroku z dnia 14 lipca 2017 r. złożyła Federacja. Zarzuciła naruszenie art. 365 § 1 w związku z art. 391 § 1, art. 366 w związku z art. 391 § 1, art. 11 w związku z art. 391 § 1, art. 840 § 1 pkt 2, art. 382, art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1, art. 385 i art. 386 § 1 k.p.c., jak również art. 354 § 1 i art. 415 k.c. Wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz o przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Ł. do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Podnosząc zarzuty naruszenia art. 365 § 1 w związku z art. 391 § 1, art. 366 w związku z art. 391 § 1, art. 11 w związku z art. 391 § 1 i art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. skarżąca zmierzała do wykazania, że Sądy obu instancji nie były uprawnione – ze względu na skutki prawomocności wyroku karnego z dnia 30 czerwca 2010 r. w odniesieniu do zawartego w nim rozstrzygnięcia zobowiązującego powoda do naprawienia szkody wyrządzonej pozwanej przez zapłatę kwoty 118 048,89 zł – do uwzględnienia w niniejszej sprawie zarzutu częściowej zapłaty odszkodowania przez powoda na rzecz skarżącej przed wydaniem tego wyroku oraz wywiedzenia z tego tytułu odpowiedzialności deliktowej skarżącej wobec powoda za wyegzekwowanie wierzytelności w zakresie, w którym była ona zaspokojona jeszcze przed powstaniem tytułu egzekucyjnego, tj. przed wydaniem wyroku z dnia 30 czerwca 2010 r.

Rozumowanie skarżącej jest oparte na założeniu, że obowiązku spełnienia świadczenia stwierdzonego tytułem egzekucyjnym, którym jest orzeczenie sądowe, nie można kwestionować powołując się na zarzut spełnienia tego świadczenia, gdy spełnienie świadczenia miało nastąpić przed zamknięciem rozprawy, z wyjątkiem takiej sytuacji, w której zgłoszenie tego zarzutu w sprawie było niemożliwe. Ma ono podstawy w konstrukcji granic prawomocności materialnej wyroków w postępowaniu cywilnym (art. 365 § 1 i art. 366 k.p.c.) oraz w harmonizujących z nią regulacjach dotyczących dopuszczalności wznowienia postępowania *ob noviter reperta* (art. 403 § 2 k.p.c.) i podstaw powództwa opozycyjnego (art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c.). Wprawdzie art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c. w okresie od dnia 5 lutego 2005 r. do dnia 7 września 2016 r. (por. art. 2 pkt 90 ustawy z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. poz. 1311 ze zm.) stanowił, że powództwo opozycyjne mogło być oparte także na zarzucie spełnienia świadczenia, który nie był przedmiotem rozpoznania w sprawie, jednak w orzecznictwie przekonująco wyjaśniono, że sformułowanie to należało rozumieć w ten sposób, że chodzić mogło tylko o taki zarzut spełnienia świadczenia, który – ze względu na ustanowiony ustawą zakaz – nie mógł być przedmiotem rozpoznania w sprawie (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 23 maja 2012 r., III CZP 16/12, OSNC 2012, nr 11, poz. 129), co odpowiada obecnemu brzmieniu art. 840 § 1 pkt 2 *in fine*

k.p.c. Wskazane założenie, wyrażające prekluzję – z chwilą uprawomocnienia wyroku – faktów (twierdzeń o nich) – składających się na podstawę faktyczną osądzonego w nim żądania (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 23 października 1954 r., I CO 41/54, OSN 1956, nr 1, poz. 3, oraz uchwały Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 1954 r., II CO 26/54, OSN 1955, nr 2, poz. 30, i z dnia 23 maja 2012 r., III CZP 16/12, OSNC 2012, nr 11, poz. 129), ma też taki skutek, że po wyegzekwowaniu świadczenia objętego prawomocnym wyrokiem nie można podważać prawa do jego uzyskania przez żądanie jego zwrotu na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu lub żądanie naprawienia szkody mającej wynikać z wykonania orzeczenia.

W okolicznościach sprawy zasadniczą kwestią jest to, czy powyższe dotyczy także sytuacji, w której tytułem egzekucyjnym jest orzeczenie pochodzące od sądu karnego, zobowiązujące skazanego do naprawienia szkody (art. 46 § 1 lub art. 72 § 2 k.k. w związku z art. 107 § 2 i art. 415 k.p.k.). Odnosząc rozważania do – aktualnego w niniejszej sprawie – wypadku, w którym obowiązek naprawienia szkody został nałożony w wyroku sądu karnego z urzędu jako środek probacyjny (art. 72 § 2 k.k.), wskazać należy, że do wyroku tego zastosowanie mają reguły wynikające z art. 415 k.p.k. Dotyczy to reguły, że sąd karny nie orzeka obowiązku naprawienia szkody w razie, gdy roszczenie wynikające z popełnienia przestępstwa jest przedmiotem innego postępowania albo o roszczeniu tym prawomocnie orzeczono (dawniej art. 415 § 5 zdanie drugie k.p.k., a obecnie art. 415 § 1 zdanie drugie k.p.k., por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 2006 r., IV KK 328/06, OSNKW 2007, nr 2, poz. 14, z dnia 3 września 2009 r., V KK 149/09, Biul. PK 2009, nr 8, s. 17, z dnia 18 stycznia 2013 r., V KK 378/12, nie publ., i z dnia 7 maja 2013 r., II KK 268/12, nie publ.), jak również reguły, że – w wypadku, gdy nałożony na skazanego obowiązek naprawienia szkody nie pokrywa całej szkody – pokrzywdzony może dochodzić dodatkowych roszczeń w postępowaniu cywilnym (dawniej art. 415 § 6 k.p.k., a obecnie art. 415 § 2 k.p.k., por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 29 czerwca 2007 r., III CZP 51/07, OSNC-ZD 2008, nr 2, poz. 43). Drugą z tych reguł należy *a contrario* wyklądać w ten sposób, że wyrok sądu karnego o obowiązku naprawienia szkody nałożonym na skazanego zgodnie z art. 72 § 2 k.k. tworzy – w zakresie rozstrzygnięcia o tym obowiązku – stan

rei iudicatae, w związku z czym w zakresie, w którym istnieje ten stan, powództwo o zasądzenie odszkodowania przed sądem w postępowaniu cywilnym jest niedopuszczalne (stosownie do tego, kiedy zapadł wyrok karny, w procesie cywilnym zastosowanie ma wtedy albo art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c., albo art. 355 § 1 k.p.c., por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 kwietnia 1975 r., III CRN 38/74, nie publ.). Dopełnieniem tego stanu rzeczy jest kwalifikowanie wyroku karnego w części nakładającej obowiązek naprawienia szkody na podstawie art. 72 § 2 k.k. jako orzeczenia co do roszczeń majątkowych, stanowiącego tytuł egzekucyjny i podlegającego zaopatrzeniu w klauzulę wykonalności (art. 107 § 1 i 2 k.p.k., por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 29 czerwca 2007 r., III CZP 51/07, OSNC-ZD 2008, nr 2, poz. 43, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 2014 r., V KK 347/14, OSNKW 2015, nr 5, poz. 45).

Przyjęcie, że art. 415 § 2 (dawniej art. 415 § 6) k.p.k. odnosi się do wyroku sądu karnego w części nakładającej obowiązek naprawienia szkody na podstawie art. 72 § 2 k.k., ma istotne konsekwencje. Oznacza to, że w zakresie rozstrzygnięcia zawartego w takim wyroku wykluczone jest powództwo przed sądem cywilnym o odszkodowanie (art. 199 § 1 pkt 2 względnie art. 355 § 1 k.p.c.). Zarazem jednak w tym zakresie wyrok sądu karnego – będąc podstawą egzekucji po zaopatrzeniu go w klauzulę wykonalności (art. 107 § 2 k.p.k.) – wyklucza możliwość podważania istnienia obowiązku naprawienia szkody przez skazanego (dłużnika) w postępowaniu cywilnym w drodze powództwa opozycyjnego (art. 840 k.p.c.) albo – po jego skutecznej egzekucji – w drodze powództwa opartego na przepisach o zwrocie bezpodstawnego wzbogacenia lub odpowiedzialności deliktowej z powołaniem się na okoliczności istniejące przed wydaniem tego wyroku (zamknięciem rozprawy, która poprzedzała jego wydanie) przez sąd karny. Nie sposób przyjąć, że wyrok sądu karnego działa tylko „jednostronnie”, tj. stanowi tylko przeszkodę procesową, a nie ma znaczenia jako rozstrzygnięcie wiążące (prawomocnie) przesądzające o istnieniu uprawnienia do odszkodowania. Z mocy art. 415 § 2 (dawniej art. 415 § 6) k.p.k. wyrok ten ma więc w postępowaniu cywilnym takie same skutki prawomocności materialnej (moc wiążąca oraz powaga rzeczy osądzonej), jakie dla wyroku sądu cywilnego wynikają z art. 365 § 1 i art. 366 k.p.c. W naturalny sposób skutki te – w aspekcie czasowym – obejmują

taki sam skutek prekluzji materiału procesowego sprawy, w której zapadł wyrok karny, jak skutek prekluzji, który związany jest z prawomocnym wyrokiem sądu cywilnego.

Wzmacniając przedstawioną wykładnię art. 415 § 2 (dawniej art. 415 § 6) k.p.k. należy podnieść, że sąd karny orzekając z urzędu o nałożeniu na skazanego obowiązku naprawienia szkody na podstawie art. 72 § 2 k.k. powinien go wysłuchać (por. art. 74 § 1 k.k.). Chociaż przedmiotowy obowiązek jest nakładany przez sąd z urzędu, to skazany ma możliwość przedstawienia okoliczności mogących wskazywać na istnienie lub wysokość szkody, w tym podnieść zarzut, że szkodę w całości lub w części naprawił. Skazany ma ponadto możliwość zaskarżenia wyroku karnego, który zawiera nałożenie na niego obowiązku naprawienia szkody, w tym również tylko w części, która obejmuje nałożenie tego obowiązku (art. 425 § 1 i 2 i art. 444 § 1 k.p.k.), co stwarza mu możliwość kwestionowania ustaleń sądu co do nałożonego na niego obowiązku i jego zakresu. Istotne jest wreszcie to, że w oparciu o art. 72 § 2 k.k. sąd karny może z urzędu zobowiązać skazanego do naprawienia szkody w całości lub w części, jednak tylko w takim zakresie, w którym szkoda ta nie została już wcześniej zrekompensowana (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 2007 r., III KK 47-/06, nie publ., z dnia 9 lipca 2008 r., II KK 137/08, OSNwSK 2008, nr 1, nie publ., z dnia 25 września 2015 r., II KK 224/14, nie publ.). Sąd karny ma pełną kognicję do ustalenia okoliczności istotnych dla stwierdzenia istnienia obowiązku naprawienia szkody oraz ustalenia jej wysokości, a zarazem musi dokonać ustalenia tych okoliczności, gdyż bez tego nie może orzec o obowiązku naprawienia szkody (por. także art. 410 k.p.k.).

Przenosząc powyższe ustalenia na grunt okoliczności niniejszej sprawy należy stwierdzić, że – ze względu na prawomocność materialną wyroku karnego z dnia 30 czerwca 2010 r. w odniesieniu do rozstrzygnięcia o obowiązku naprawienia szkody – Sądy obu instancji nie powinny były rozpatrywać twierdzenia powoda, że częściowo naprawił szkodę wyrządzoną Federacji przed wydaniem tego wyroku. Okoliczność ta uległa prekluzji po uprawomocnieniu się wyroku z dnia 30 czerwca 2010 r. Nie ma znaczenia to, że powód w postępowaniu karnym nie powołał się na fakt częściowego naprawienia przez siebie szkody, gdyż prekluzja, o której mowa, działa niezależnie od tego, czy strona daną okoliczność faktyczną przytoczyła w

sprawie zakończonej prawomocnym wyrokiem, czy też tego nie uczyniła. Istotne jest to, czy okoliczność ta mogła być przez nią przytoczona. Warunek ten jest spełniony, gdyż w postępowaniu karnym nie ma ustawowego zakazu powoływania zarzutu częściowego spełnienia świadczenia (częściowego naprawienia szkody) w sytuacji, w której sąd karny ma orzec o nałożeniu obowiązku naprawienia szkody.

Przesądza to o konieczności uchylecia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi Okręgowemu w Ł. do ponownego rozpoznania bez konieczności odnoszenia się do pozostałych zarzutów naruszenia prawa powołanych w skardze kasacyjnej, tj. zarzutów naruszenia art. 382, art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1, art. 385 i art. 386 § 1 k.p.c., jak również zarzutów naruszenia art. 354 § 1 i art. 415 k.c.

Wyjaśnienia wymaga jedynie to, że w okolicznościach sprawy nie wchodziło w rachubę rozpatrywanie skutków wyroku karnego z dnia 30 czerwca 2010 r. w świetle art. 11 k.p.c. Powołany przepis statuuje związanie sądu w postępowaniu cywilnym ustaleniami wydanego w postępowaniu karnym prawomocnego wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa. Chodzi o związanie – w określonych granicach – ustaleniami faktycznymi zawartymi w takim wyroku, a nie o respektowanie skutków jego prawomocności materialnej.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 zdanie pierwsze oraz art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

aj